

PERCEPȚIA POPULAȚIEI CU PRIVIRE LA GRUPURILE SOCIALE DEZAVANTAJATE ȘI FORMELE DE INTERVENȚIE PENTRU INCLUZIUNEA SOCIALĂ FINANȚATE DIN FONDURILE EUROPENE

DANIEL ARPINTE

Articolul are ca obiective investigarea percepției populației adulte din România și a reprezentanților structurilor de economie socială care au implementat proiecte cu finanțare europeană și a percepției populației referitoare la suportul pentru incluziunea socială a grupurilor vulnerabile. Un alt obiectiv al articolului este investigarea percepției beneficiarilor fondurilor europene și a celor care au fost implicați în implementarea acestora. Articolul are la bază date culese în cadrul unei anchete naționale realizate în 2013, cu un eșantion reprezentativ pentru populația adultă și un eșantion de disponibilitate pentru reprezentanții structurilor de economie socială. Rezultatele arată că populația este o disponibilitate mai ridicată pentru utilizarea fondurilor europene pentru proiecte de infrastructură, comparative cu cele care vizează incluziunea socială a grupurilor vulnerabile. În cazul respondenților care sunt în favoarea proiectelor de infrastructură există o preferință clară pentru susținerea celor vulnerabili care nu pot, prin propriile mijloace, să depășească situația de vulnerabilitate. Opinia reprezentanților structurilor de economie socială este net diferită, aceștia susținând necondiționat proiectele de incluziune socială. În cazul respondenților care au fost implicați în implementarea proiectelor cu finanțare europeană pentru domeniul economiei sociale, opiniile asupra managementului programului de finanțare, a relevanței, a rezultatelor finale și a impactului sunt mai degrabă negative.

***Cuvinte-cheie:** incluziune socială, economie socială, Fondul Social European, grupuri vulnerabile social.*

INTRODUCERE

Experiența implementării proiectelor din domeniul incluziunii sociale, în perioada programării financiare 2007–2013, a fost una dezamăgitoare, marcată de importante nereguli (care au și condus la suspendarea temporară a celui mai important program care vizează incluziunea socială), dar și de ideea, larg împărtășită la nivel academic sau în rândul celor care implementează proiecte (Baboi and Arpinte, 2009, Berica, 2011,

Adresa de contact a autorului: Daniel Arpinte, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: arpinte@gmail.com.

Bragaru, 2011, Zaman and Cristea, 2011), conform căreia programele europene au fost planificate defectuos, în lipsa unor studii ex-ante riguroase și orientate către grupuri-țintă determinate arbitrar sau insuficient de clar definite. O slabă focalizare a fondurilor europene înseamnă eficiență redusă a cheltuirii fondurilor europene, dar și amplificarea problemelor la nivelul administrării acestora (creșterea absorbției fondurilor de către structuri specializate în atragerea de resurse, dar mai puțin în furnizarea de servicii către beneficiarii finali, amplificarea corupției, a neregulilor în administrarea fondurilor etc.). Un alt efect a fost diminuarea capacității organizaționale a structurilor implicate în gestionarea fondurilor, aspect evidențiat în repetatele atenționări ale unor ONG-uri cu proiecte în implementare, anul 2016 fiind unul critic pentru beneficiarii fondurilor, în special pentru cei nonguvernamentali. Dincolo de problemele administrative și de management ale programelor de finanțare, rămâne în discuție modul în care au fost selectate grupurile-țintă vizate și instrumentele de intervenție, bazate în mare măsură pe proiecte de economie socială sau formare și reconversie profesională. O astfel de evaluare globală a programelor de finanțare ar fi extrem de utilă din perspectiva învățămintelor care ar putea preveni, în planificarea liniilor de finanțare viitoare, erorile similare sau a risipei de resurse pentru experimentarea unor forme de intervenție slab adecvate pentru potențialii beneficiari. Un alt element important este modul în care populația percepe aceste programe. Opinia populației asupra modului în care sunt distribuite și gestionate resurse importante, așa cum sunt fondurile europene, constituie un element important pentru decidenții politici, având în vedere că preferințele populației sunt element central al modului în care sunt proiectate politicile publice (Burstein, 2003). De asemenea, pentru măsurile de protecție socială, suportul populației pentru solidaritatea socială are, la nivel european, o influență semnificativă (Voicu și alții, 2013). Așadar, articolul își propune să identifice care este percepția populației adulte din România referitoare la modul în care sunt implementate proiectele europene din domeniul incluziunii sociale și în ce măsură prioritățile abordate la nivelul programelor de finanțare răspund priorităților. Un alt obiectiv al articolului se referă la investigarea opiniei celor care au fost beneficiari ai proiectelor și a celor care au fost direct implicați în implementarea proiectelor.

PRECIZĂRI METODOLOGICE

Principala sursă de date o reprezintă anchetele realizate în cadrul proiectului Inclusiv–Activ–Eficient (IAE), la nivelul populației adulte (eșantion reprezentativ) și la nivelul organizațiilor care funcționează în domeniul economiei sociale (eșantion de disponibilitate). Datele cantitative au fost culese în 2013, iar cele calitative, având ca respondenți reprezentanți ai structurilor de economie socială, experți din domeniu, au fost culese la începutul anului 2014.

Ancheta la nivelul populației, cu un eșantion reprezentativ la nivel național (1 227 de respondenți, populație adultă), a avut ca temă dominantă economia socială, însă au fost abordate și două secțiuni distincte referitoare la participarea socială și percepția implementării fondurilor europene la nivelul populației. În privința

fondurilor europene, chestionarul a cuprins o serie de întrebări referitoare la evaluarea priorității domeniilor de finanțare, a contribuției fondurilor europene la atingerea unor obiective majore ale României (dezvoltarea economică, reducerea sărăciei) și evaluarea percepției corectitudinii utilizării fondurilor europene. Un set important de întrebări ale secțiunii a vizat programarea financiară 2014–2020 și a încercat să investigheze modul în care se raportează populația adultă la domeniile prioritare de finanțare, principali beneficiari ai fondurilor și opinia referitoare la grupurile vulnerabile care ar trebui să beneficieze în mod prioritar de suport în proiectele europene. Un ultim aspect investigat se referă la satisfacția celor care au fost direct implicați în proiectele cu finanțare europeană, fie ca beneficiari, fie ca membri ai echipelor de proiect. Secțiunea de întrebări referitoare la fondurile europene a stat la baza analizelor din acest capitol.

Ancheta la nivelul organizațiilor implicate în economia socială a vizat ONG, CAR, cooperative, dar și alte structuri relevante pentru domeniul economiei sociale (instituții publice, societăți comerciale sau asociații religioase, toate cuprinse în categoria „altă formă”). Chestionarul adresat structurilor de economie socială a vizat informații despre structura de economie socială (profilul activității, resurse umane și financiare, servicii și alte forme de suport oferite de structura de economie socială pentru grupurile sociale dezavantajate, accesarea fondurilor europene și percepția asupra gestionării fondurilor europene). O parte dintre întrebările chestionarului au mai fost aplicate în două cercetări majore din domeniul economiei sociale, Proactiv (2009), respectiv Integrat (2010) ambele realizate de către echipe de cercetare ale Institutului de Cercetare a Calității Vieții, fapt care a făcut posibilă identificarea comparată a principalelor tendințe ale sectorului. Alegerea domeniului economiei sociale ca obiect al analizei este justificată de rolul acordat economiei sociale ca principal instrument pentru incluziunea socială a celor mai importante grupuri vulnerabile. Alocările financiare pentru economia socială au cea mai mare pondere, din totalul de peste 600 de milioane de euro destinați domeniului incluziunii sociale, 350 milioane fiind planificați pentru proiecte care au vizat economia socială, din care 150 milioane pentru proiectele aprobate până în 2010 inclusiv.

Tabelul nr. 1

Apartenența instituțională a respondenților pentru sondajul furnizorilor din domeniul economiei sociale

	Nr	%
ONG	193	68,9
CAR salariați	23	8,2
CAR pensionari	15	5,4
Cooperativă de credit	6	2,1
Cooperativă meșteșugărească	24	8,6
Cooperativă agricolă	5	1,8
Altă formă	14	5,0
Total	280	100,0

Sursa: Baza de date Inclusiv-Activ-Eficient.

Pentru studiul structurilor din domeniul economiei sociale a mai existat și o componentă calitativă, cu interviuri și focus-grupuri cu reprezentanți ai unor structuri de economie socială, decidenți relevanți din sectorul public sau experți din domeniu. Au fost investigate teme referitoare la percepția asupra gradului de dezvoltare a structurilor de economie socială, legislația specifică domeniului, modalitățile de suport pentru economia socială, impactul finanțărilor europene asupra domeniului economiei sociale, identificarea grupurilor vulnerabile și modul în care economia socială răspunde nevoilor acestora.

PERCEPȚIA POPULAȚIEI ASUPRA POLITICILOR ȘI INSTRUMENTELOR FINANCIARE EUROPENE

Cele mai importante surse de date referitoare la gradul de cunoaștere al europenilor despre politicile europene regionale și impactul acestora sunt Eurobarometrele tematice, realizate în ultimii ani la cererea Directoratului General pentru Politici Regionale, ultimul sondaj fiind realizat în 2015 (*Citizens' awareness and perceptions of EU regional policy – Flash Eurobarometer*). Sondajul relevă un nivel redus al cunoașterii despre implementarea de proiecte, doar 34% dintre respondenți la nivel european indicând că știu cel puțin un proiect european care se implementează în zona în care locuiesc. Ponderea este mai mare în cazul României (45%), cel mai probabil diferențele naționale fiind explicate de eligibilitatea regiunilor pentru obiectivele de convergență, dar și de capacitatea de absorbție. Astfel, Polonia înregistrează o pondere de 76% (în scădere cu patru puncte procentuale față de 2013) a populației adulte care cunoaște despre implementarea la nivel local a unui proiect cu finanțare europeană, în vreme ce în Marea Britanie ponderea este de 9% (în scădere cu un punct procentual față de 2013). De altfel, datele arată faptul că în statele care au aderat recent la UE (valurile din 2004 și 2007), dar și statele din valurile anterioare, dar care au nivel ridicat al absorbției fondurilor europene (ex. Spania, Portugalia) ponderea respondenților care au indicat că știu despre implementarea proiectelor cu finanțare europeană este sensibil mai mare decât în restul statelor. Conform datelor Eurobarometrului, 17% dintre respondenți au afirmat că au beneficiat, într-o formă sau alta, de proiectele finanțate de Fondul European pentru Dezvoltare Regională sau din Fondul de Coeziune. Creșterea este semnificativă comparativ cu 2013, când doar 13% dintre respondenți apreciau că au avut beneficii în urma implementării proiectelor cu finanțare europeană. Cercetarea noastră arată că doar aproape 5% dintre respondenți au indicat că el sau familia sa au beneficiat **direct** sau a fost implicat într-un proiect cu finanțare din fondurile europene.

Diferența dintre cele două cercetări este un efect al abordării metodologice diferite, în cazul Eurobarometrului ponderea fiind calculată având la bază doar respondenții care au declarat la o întrebare anterioară că au auzit de Fondul

European de Dezvoltare Regională sau de Fondul de Coeziune, în vreme ce datele cercetării noastre au ca referință întregul eșantion. În articolul de față sunt utilizate doar datele cercetării IAE, atât pentru populația generală, cât și pentru reprezentatii instituționali sau experții din domeniu.

SUPPORTUL POPULAȚIEI DIN ROMÂNIA PENTRU PROIECTE CU FINANȚARE EUROPEANĂ DESTINATE INCLUZIUNII SOCIALE

Câteva precizări de natură metodologică sunt necesare pentru secțiunea de față. Având în vedere lipsa unei definiții larg acceptate pentru vulnerabilitatea socială (Popescu, 2011), inclusiv la nivel european, am optat, în instrumentul de cercetare, pentru constituirea unei liste prestabilite de grupuri vulnerabile, așa cum au fost identificate în documente programatice pentru fondurile structurale (romii, familiile cu mulți copii, familiile cu un singur părinte, persoanele eliberate din centrele de detenție, tinerii care părăsesc centrele de plasament, persoanele cu handicap, șomerii sau persoanele fără un loc de muncă), respondenții având și posibilitatea de a adăuga orice altă categorie vulnerabilă pe care au considerat-o ca fiind importantă. Un număr foarte redus de respondenți au indicat o altă categorie, cea mai frecvent menționată fiind cea a copiilor cu părinți aflați la muncă în străinătate.

Ponderea populației din România care susține orientarea investițiilor către regiuni afectate de o rată mare a șomajului este semnificativ mai mică (58%) față de media europeană (78%), însă mai ridicată (56%) față de 47% media europeană privind alocarea de resurse pentru zonele rurale sau cele montane izolate. În privința alocării resurselor regiunilor sărace, ponderea românilor care sunt de acord este ușor mai ridicată (cu două puncte procentuale) față de media europeană. Este interesant de adăugat faptul că ancheta noastră arată că populația adultă din România manifestă o disponibilitate redusă pentru programe adresate grupurilor sociale vulnerabile, în schimb preferând ca domeniul prioritar investiția în transporturi, dezvoltare rurală sau în resurse umane (deopotrivă prin investiții în formare profesională sau în educație), deci în domenii care generează impact pe termen lung și asigură beneficii pentru categorii largi de populație. Protecția grupurilor vulnerabile sau dezavantajate social este slab prioritară și este susținută doar în cazul a 17% dintre respondenți, fapt care confirmă ipoteza interesului personal în suportul programelor sociale (Voicu, 2004), dacă asimilăm sprijinul unui grup vulnerabil printr-un proiect european ca fiind o formă de suport selectiv.

Dintre cei care susțin grupuri dezavantajate social, aproape 70% consideră prioritară intervenția în cazul copiilor abandonati sau a celor din centrele de plasament; dar mai puțin de 20% apreciază ca necesară intervenția în cazul copiilor lăsați acasă de către părinți plecați la muncă în străinătate. Suport mai redus este exprimat și pentru familiile cu mulți copii sau monoparentale (aprox. 50%) și mai accentuat pentru cele sărace (peste 60%).

Tabelul nr. 2

Domeniile prioritare care, în opinia populației adulte, ar trebui finanțate în programarea financiară 2014–2020 (răspuns multiplu)

Domeniu prioritar	%
Transporturi și infrastructură drumuri, căi ferate etc	52,6
Dezvoltare rurală	40,0
Pregătirea de forță de muncă bine calificată	39,8
Îmbunătățirea sistemului de educație	36,2
Creșterea productivității economice a companiilor românești	29,3
Adaptarea sistemului de educație la piața muncii	24,7
Investiții în cele 8 regiuni de dezvoltare	17,9
Sprrijinirea grupurilor vulnerabile sau dezavantajate social	16,8
Protecția mediului înconjurător	16,7
Îmbunătățirea activității instituțiilor publice	12,0

Sursa: Baza de date Inclusiv–Activ–Eficient.

Și în cazul reprezentanților structurilor de economie socială, sărăcia reprezintă o problemă structurală care afectează categorii largi de populație. Lipsa locului de muncă sau a oportunității de a realiza venituri, reprezintă principala cauză a excluziunii sociale, fiind necesar sprijinul acelor afectați, cu mențiunea unei distincții clare în privința celor care obțin venituri din activități economice neînregistrate.

„Aș vrea să spun că principalul grup vulnerabil sunt cei care nu au loc de muncă și sunt săraci. Nu vorbesc de cei care fac afaceri la negru. Aia nu au loc de muncă, dar nu sunt săraci. Și aici sunt mai multe categorii: foștii șomeri cu familii cu copii, intră și romii și persoanele cu handicap care mult mai greu găsesc un loc de muncă, după ce l-au pierdut sau nu l-au avut niciodată. Deci, aș spune că principala categorie este cea a săracilor, a oamenilor săraci. Și după aceea alte două, în asta intră alte trei subcategorii, deci nu ar mai avea rost să le mai discutăm, care mie mi se par că sunt destul de afectate. Eu zic că cine nu are un loc de muncă și are o familie în ziua de azi și nu face afaceri, adică nu se «descurcă», are un trai foarte greu” (reprezentant structură economie socială, București).

În cazul categoriilor afectate de sărăcie se face o distincție clară între cei care își pot asigura mijloacele financiare și cei care au șanse reduse sau nule pentru intrarea pe piața muncii sau pentru dezvoltarea unei activități economice pe cont propriu, a doua categorie având nevoie de suport.

Tinerii care părăsesc centrele de plasament sunt un alt grup important, peste 50% dintre respondenți afirmând că această categorie trebuie ajutată prioritar. Totuși, trebuie remarcat faptul că pentru copiii instituționalizați ponderea este mai ridicată, 70% din populația adultă manifestându-și disponibilitatea pentru suport. Diferența indică faptul că disponibilitatea de suport se reduce în situația în care există condițiile necesare pentru o viață independentă. De asemenea, 76% sunt în

favoarea programelor pentru persoane cu handicap. O altă categorie care beneficiază de susținere importantă (44%) sunt șomerii sau cei fără un loc de muncă. Cel mai puțin susținute grupuri vulnerabile sunt romii și persoanele eliberate din centrele de detenție (câte 14%), aspect deloc surprinzător având în vedere nivelul redus al toleranței populației din România, în special în special față de romi.

Datele indică o orientare de tip filantropică a suportului pentru grupuri vulnerabile, copiii abandonati sau aflați în centrele de plasament și persoanele cu handicap având cea mai mare susținere. Surprinde, în același timp, ponderea redusă a populației pentru copiii ai căror părinți se află la muncă în străinătate (20%, față de 70% pentru copiii abandonati), o explicație fiind faptul că suportul este asociat sprijinului material și/sau cu asigurarea de condiții pentru satisfacerea nevoilor de bază (locuință, hrană, îmbrăcăminte etc.). Așadar, nivelul de susținere pentru grupurile vulnerabile care se confruntă cu precaritatea resurselor financiare și materiale este direct proporțional cu capacitatea acestora de a depăși independent situația de dificultate și cu responsabilitatea atribuită pentru situația de dificultate. Cu alte cuvinte, pentru persoanele care părăsesc sistemul de detenție sau copiii cu părinți la muncă în străinătate se înregistrează cel mai redus nivel al susținerii, în vreme ce pentru familiile cu mulți copii, persoanele cu handicap, familiile monoparentale sau pentru copiii care se află în centrele de plasament nivelul de suport este cel mai ridicat.

Opinia reprezentanților structurilor de economie socială referitoare la domeniile care ar trebui finanțate prioritar cu fonduri europene este disonantă în raport cu cea a populației generale, cu excepția domeniului dezvoltării rurale. Astfel, dezvoltarea resurselor umane și creșterea competitivității economice sunt domeniile mai importante în raport cu cele referitoare la infrastructură. Experiența de lucru cu grupurile vulnerabile social influențează într-o mare măsură opinia reprezentanților structurilor de economie socială care optează în mod prioritar pentru dezvoltarea resurselor umane și stimularea competitivității economice.

Tabelul nr. 3

Domeniile prioritare care, în opinia reprezentanților structurilor de economie socială, ar trebui finanțate în programarea financiară 2014–2020 (răspuns multiplu)

Domeniu	%
dezvoltarea resurselor umane	57,1
creșterea competitivității economice	55,7
dezvoltare rurala	51,3
dezvoltare regionala	42,1
transporturi	41,0
protecția mediului	32,6
dezvoltarea capacității administrative	17,6

Sursa: Baza de date Inklusiv–Activ–Eficient.

În privința grupurilor vulnerabile care ar trebui sprijinite, opinia reprezentanților structurilor de economie socială este concordantă cu cea a populației generale, cu

excepția copiilor care aparțin familiilor monoparentale. În cazul ambelor categorii de respondenți, motivația sprijinului pentru grupurile vulnerabile menționate pentru intervenția prioritară este lipsa posibilității de a depăși prin mijloace proprii situația de vulnerabilitate.

„Grupurile la nivelul cărora predomină oamenii săraci ... cred că sărăcia este una dintre majorele vulnerabilități pentru că îi aruncă pe oameni într-un cerc vicios «sunt foarte sărac, e foarte complicat să-mi trimit copilul la școală, e complicat să mă duc la spital»... și tot așa, iar copilul meu o să aibă acces redus pe piața muncii și așa mai departe. Eu cred că sărăcia ne vulnerabilizează cel mai tare. Și din perspectiva asta evident că cred că sărăcia este cea mai pregnantă la nivelul comunităților. Putem să ne uităm și la comunitățile marginase, așa, de la marginea comunei și acolo evident că teoria cea mai întâlnită este că această comunitate este formată din persoanele de etnie romă, dar cred că ce-i vulnerabilizează cel mai tare este și etnia, dar și sărăcia, de fapt” (expert economie socială, București).

Datele sondajelor noastre indică un suport relativ redus pentru romi, aceștia fiind, în ambele sondaje, unul dintre ultimele grupuri prioritare care ar trebui să primească suport prin proiectele cu finanțare europeană. Cauza principală este, așa cum am menționat anterior, percepția profund negativă despre romi, acestora fiindu-le asociate o serie de caracteristici care nu justifică un eventual ajutor. Este interesant de remarcat faptul că la interviurile nestructurate realizate cu reprezentanți ai structurilor de economie socială, opiniile se nuanțează, iar ponderea celor care cred că romii ar trebui ajutați este semnificativ mai mare decât cea pe care o arată sondajul cu aceiași categorie de respondenți.

O primă cauză a lipsei de rezultate în incluziunea socială a romilor este identificată la nivelul structurilor care au intervenit cu proiecte de suport, dar care s-au concentrat pe dezvoltarea capacității instituționale sau au insistat excesiv în etapa de planificare strategică, fără să asigure suficient efort intervenției efective la nivelul comunităților de romi dezavantajate.

„Dinamica s-a înregistrat la nivelul producerii documentelor: strategii, planuri de măsuri, rapoarte de cercetare, rapoarte interne și internaționale de monitorizare și evaluare, fără ca instituțiile să-și armonizeze între ele politicile publice, în timp ce rapoartele se aseamănă ca informații între ele. A crescut numărul ONG dar foarte multe sunt urmare a metodologiei finanțatorului și prin urmare nefuncționale, nu au infrastructură și, la fel ca și până acum 2–3 ani, aceste ONG sunt coordonate de bărbați. În principiu, a crescut numărul resurselor umane, prin adăugarea unor standarde ocupaționale noi, ex. expertul local pentru problemele romilor dar a descrescut numărul altora în sistem prin implementarea defectuoasă a descentralizării serviciilor publice” (reprezentant structură economie socială, Iași).

O altă cauză este abordarea neadecvată a problemelor romilor, prin adresarea unor probleme de tip efect și nu cauză. Investiția eficientă nu pare a fi fost o

prioritate pentru programele de suport. De asemenea, focalizarea intervenției pe un set clar delimitat de probleme (ex. proiecte de intervenție în domeniul educației sau al formării profesionale) a atenuat sau chiar anulat eficiența, în condițiile complexității dificultăților cu care se confruntă comunitățile de romi.

„Pentru toate întrebările, un răspuns comun potrivit ar consta în lipsa unei viziuni și a identificării realelor probleme ale romilor. Spre exemplu, axarea politicilor publice pe conceptul de sărăcie. Sărăcia este un efect al altor cauze, unele dintre ele istorice, lipsa sprijinului politic, lipsa lobby-iștilor buni pentru romi, lipsa resurselor umane responsabile și motivate, în comparație cu numărul mare de oportuniști etc. Mecanismele și pârgăile sunt ale statului. Nu există probleme rezolvate, ci experiențe care au ameliorat pe o perioadă scurtă de timp, problema sau a diminuat numărul celor care aveau această problemă. Exemplu, lipsa actelor de identitate și stare civilă, diminuarea discriminării romilor, probleme rezolvate printr-o serie de programe și proiecte sau prin înființarea unor instituții de specialitate, active, cum ar fi CNCD” (expert roma, București).

PERCEPȚIA CELOR IMPLICAȚI ÎN PROIECTELE CU FINANȚARE EUROPEANĂ ASUPRA BENEFICIILOR OBȚINUTE DIN PROIECTE

Pentru investigarea acestei teme, ancheta cantitativă a vizat trei categorii de beneficiari ai proiectelor europene:

- reprezentanți legali ai unei organizații/instituții care a implementat proiectul/proiectele;
- angajați în proiectul/proiectele respective;
- beneficiari direcți al proiectului/proiectelor respective.

La întrebarea specifică din chestionar pentru identificarea acestora au răspuns afirmativ 55 de respondenți, aceștia constituind baza analizei secțiunii de față.

În cazul celor care au făcut parte din echipele de proiect, doar 25% apreciază că nivelul salarizării este nesatisfăcător, acest aspect având, de altfel, ponderea cea mai ridicată de nemulțumiți. Trebuie menționat că ancheta a fost realizată într-o perioadă în care reglementarea veniturilor salariale a personalului implicat în implementarea proiectelor cu finanțare europeană a fost mai restrictivă decât la începutul perioadei de programare financiară.

Peste 90% apreciază că munca în proiectele europene contribuie la experiența profesională a acestora, iar 95% sunt mulțumiți și foarte mulțumiți în raport cu beneficiile pentru cariera profesională. Un nivel similar al satisfacției (90%) este înregistrat pentru aprecierea beneficiilor pentru instituția în care a fost angajat respondentul pe perioada implementării proiectului (în această categorie sunt cuprinși atât cei angajați direct în proiect cât și angajați ai instituției implicate în proiect, indiferent sau dacă au făcut sau nu parte din echipa de implementare).

În cazul beneficiarilor proiectelor europene (bunuri, servicii, sau lucrări de investiții – drumuri, reabilitări termice, infrastructură de orice fel – de care au beneficiat în urma proiectului) ponderea (N = 36) celor mulțumiți sau foarte mulțumiți este de 60%.

PERCEPȚIA ASUPRA MODULUI ÎN CARE SUNT IMPLEMENTATE PROIECTELE EUROPENE

Un subiect important, cel al managementului programelor de finanțare și al proiectelor finanțate, dovadă și numărul mare de nereguli care au făcut obiectul unor investigații ale autorităților, dar și ale Comisiei Europene (care a sancționat prin suspendare sau prin corecții financiare o serie de programe de finanțare) a fost abordat în ancheta noastră doar din perspectiva modului în care a fost percepută alocarea resurselor și administrarea efectivă a proiectelor.

În cazul reprezentanților structurilor de economie socială, ponderea celor care cred în corectitudinea utilizării fondurilor europene este similară cu cea a respondenților din eșantionul de populație adultă generală, doar 22% apreciind că fondurile sunt incorect utilizate. Situația trebuie însă nuanțată. Deși lipsa de corectitudine în utilizarea fondurilor europene este în mod automat asociată cu corupția, din interviurile realizate cu reprezentanți ai structurilor de economie socială reiese că o altă cauză importantă este legată de procedurile greoaie de administrare a unui proiect cu finanțare europeană.

„Principala provocare [...] este legată de birocrăția mecanismelor de finanțare, pentru că ajungi să consumi 75 la sută din resursa unui proiect pe chestii administrative și îți rămân 25 la sută pe chestiunile reale... deci, pe de-o parte birocrăția, pe de altă parte lipsa de flexibilitate care nu te lasă să te adaptezi, ce spuneam mai devreme... deci astea cred că sunt importante provocări. Și cred că o alta provocare e legată de măsura în care aceste proiecte ajung realmente să producă impact acolo unde trebuie, la firul ierbii” (reprezentant ONG romi, București).

De altfel, procedurile confuze și aplicate deficitar au creat o serie de dificultăți majore în activitatea organizațiilor care au gestionat proiecte cu finanțare europeană, fiind de notorietate cazul unor organizații cu tradiție care au desființate din cauza blocajelor financiare cauzate de întârzierile în rambursarea cheltuielilor efectuate pentru activitățile din proiectele europene. Impunerea unor condiții administrative draconice au condus la alocarea priorității a resurselor pentru componenta de management a proiectelor, resurselor, fiind afectată semnificativ capacitatea proiectelor de a genera suport adecvat pentru grupurile vulnerabile vizate.

În pondere similară cu eșantionul de populație generală, reprezentanții structurilor de economie socială apreciază că fondurile europene contribuie la reducerea sărăciei în România (48%). În cazul relevanței fondurilor europene în raport cu problemele importante ale României, ponderea este mai ridicată pentru

reprezentanții structurilor de economie socială în raport cu populația generală (49%). În ansamblu, opinia reprezentanților structurilor de economie socială nu este disonantă în raport cu populația generală și confirmă deficiențele majore ale modului în care sunt administrate și distribuite fondurile structurale în România.

În privința fondurilor alocate dezvoltării domeniului economiei sociale, reprezentanții structurilor relevante sunt în consens în privința ineficienței managementului liniilor de finanțare specifice.

„În general, proiectele finanțate sau cofinanțate prin Fondul Social European au fost sublime în a-și rata obiectivele, toate. Proiecte pe Fondul Social European nu au făcut nimic altceva decât să înglobeze implementatorii între o birocrație infernală, illogică, care ar trebui dată în judecată, pur și simplu și răsturnată din temelii pentru că toată filosofia, toată abordarea aceasta este illogică și păguboasă. Mai ales păguboasă pentru statul român care a înflorit-o în birocrația Fondului Social European” (reprezentant ONG din domeniul economiei sociale, București).

Determinant pentru eșecul finanțării domeniului economiei sociale, un domeniu dominant ca instrument de incluziune socială, este nu doar managementul liniilor de finanțare ci și lipsa de experiență în domeniul economiei sociale a structurilor care au obținut finanțare pentru proiecte.

„Ce se vede de la distanță însă, este că pe de-o parte, datorită lipsei de experiență a celor care au dezvoltat proiecte în domeniul economiei sociale, pe de altă parte cred că într-o foarte mare măsură, datorită mecanismelor de finanțare, să zicem defectuoase, impactul aceluși proiect este redus. În același timp însă, sunt convinsă că sunt și proiecte care au mers foarte bine, care au creat locuri de muncă, au adus valoare la nivelul comunităților locale, dar nu poți să vorbești așa în termeniiăștia despre impact este o evaluare... subiectivă” (expert domeniul social București).

În ansamblu, utilizarea fondurilor europene pentru incluziunea socială a grupurilor vulnerabile a fost deficitară atât din perspectiva focalizării intervenției, cât și a administrării acestora. Deși nu există o evaluare globală a impactului fondurilor europene destinate domeniului incluziunii sociale, studii sau rapoarte preliminare (MMFSPV, 2013) indică faptul că au fost obținute rezultate modeste în urma implementării proiectelor, cel puțin pentru domeniul economiei sociale, cel mai important din perspectiva ponderii fondurilor alocate. O altă cauză este și alegerea modalității de intervenție, respectiv prin încurajarea domeniului economiei sociale, domeniu pentru care anterior anului 2009 nu au existat niciun fel de forme de intervenție. Practic, resursele au fost direcționate preponderent pentru un domeniu în care nu a existat suficientă expertiză și despre care au existat evidențe convingătoare asupra fezabilității implementării ca instrument de incluziune socială în România. În al doilea rând, modul de administrare a programelor de finanțare din domeniul incluziune socială, sufocant din punct de vedere administrativ, a obligat la alocarea

unor resurse semnificative pentru gestionarea proiectelor, suportul pentru grupurile-țintă vizate devenind secundar. De altfel, încă de la începutul perioadei de implementare a programelor de finanțare din fonduri europene, au fost identificate o serie de dificultăți, printre care și administrarea birocratică a programelor de finanțare, aspect care a contribuit în bună măsură la reducerea posibilității atingerii indicatorilor estimați pentru scenariul optimist de creștere economică în țările Central și Est-Europene aderate în ultimele două valuri la Uniunea Europeană (Cace și alții, 2009).

CONCLUZII

Populația adultă din România susține într-o mai mare măsură proiectele cu finanțare europeană din domeniul investițiilor în infrastructură și care asigură, teoretic, condiții mai bune pentru dezvoltarea economică, pentru grupurile vulnerabile, ponderea celor care susțin proiecte de suport fiind de trei ori mai mică decât pentru primul tip de investiții. De altfel, este evidentă preferința pentru investiții tangibile, proiectele din domeniul educației sau a celor de formare sau reconversie profesională ori cele care vizează sprijinul pentru grupurile sociale cu oportunități reduse având o susținere sensibil mai mică. În cazul susținerii grupurilor dezavantajate social, susținerea cea mai importantă o obțin categoriile care nu au mijloacele proprii pentru o viață independentă, așa cum sunt copiii din centrele de plasament. Este interesant faptul că pentru o altă categorie vulnerabilă de copii, cei ai migranților, susținerea este de numai 20%, comparativ cu aproape 70% pentru copiii din centrele de plasament. Un nivel ridicat al suportului îl obțin și copiii din familiile cu mulți copii sau monoparentale și cele din familiile sărace (aproape 50%, respectiv peste 60%). Putem, așadar, observa preferința pentru susținerea categoriilor sociale lipsite de mijloacele financiare necesare unui trai decent, dar și de capacitatea de a depăși în mod independent situația de precaritate materială. Astfel se explică lipsa de suport pentru copiii lăsați acasă de către părinții plecați la muncă în străinătate, deși studiile confirmă că sunt o categorie vulnerabilă, în situație de risc, în pofida aparentei bunăstări materiale asigurate de veniturile părinților aflați la muncă în străinătate (Irimescu și Lupu, 2006; Toth și alții, 2007, Toth și alții, 2008). De remarcat faptul că o serie de alte categorii sociale vulnerabile considerate a fi importante în documentele programatice pentru fondurile europene și pentru care au fost alocate în mod prioritar resurse pentru intervenție în perioada de programare 2007–2013 (persoane eliberate din sistemul de detenție, romii) se numără printre cele mai puțin susținute grupuri vulnerabile de către populația adultă. Opinia reprezentanților instituțiilor de economie socială este parțial consistentă cu cea a populației generale, fiind mai suportivă pentru unele grupuri vulnerabile, așa cum sunt romii, pentru care populația manifestă un nivel foarte redus de disponibilitate pentru susținerea intervenției.

BIBLIOGRAFIE

- Baboi, A., Arpinte, D., *The impact of the external financing on the development of the social work system*, în „Revista de cercetare și intervenție socială”, no. 30–47, 2009.
- Berica, C., *Structural Funds–Value Added and Costs*, Munich Personal RePEc Archive, paper, 2011.
- Bragaru, C., *Absorption of european funds, priority objective for local communities development*, în „Revista de Cercetare și Intervenție Socială”, no. 194–201, 2011.
- Burstein, P., *The Impact of Public Opinion on Public Policy: A Review and an Agenda*, in “Political Research Quarterly”, no. 13, 2003.
- Cace, C., Nicolaescu, V., Cace, S., Iova, C., *Absorption capacity of the structural funds. Integrating perspectives*, în „Revista de cercetare și intervenție socială”, no. 7–28, 2009.
- Irimescu, G., Lupu, A. L., *Singur acasa! Studiu efectuat în zona Iași asupra copiilor separați de unul sau de ambii părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate*, Iași, Asociația Alternative Sociale, 2006.
- Ministerul Muncii Familiei Protecției Sociale și a Persoanelor Vârstnice, *Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei (2014–2020)*, București, 2014.
- Ministerul Muncii Familiei Protecției Sociale și a Persoanelor Vârstnice, *Analiza socio-economică pentru programarea fondurilor europene 2014–2020 în domeniul antreprenoriat și economie socială*, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, 2013.
- Popescu, R., *Dimensiuni incluzive ale grupurilor vulnerabile*, în „Revista Europeană de Economie Socială”, nr. 1, 2011, pp. 23–32.
- Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., *Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate*, Fundația Soros, România, 2008.
- Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., *Efectele migrației: copiii rămași acasă*, București, Fundația Soros România (FSR), 2007.
- Voicu, B., Rusu, H. I., Comșa, M., *Atitudini față de solidaritate în România*, în Marina L., (ed.), *Ocupare și incluziune socială*, Cluj, Editura Presa Universitară Clujeană, 2013.
- Voicu, M., *Support pentru programe și grupuri sociale: niveluri de suport și factori determinanți*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 1–2, 2004, pp. 159–172.
- Zaman, G., Cristea, A., *EU Structural Funds Absorption in Romania: Obstacles and Issues*, în „Romanian Journal of Economics”, nr. 32, 2011, pp. 60–77.

The article aims to investigate the perception of adult population and of the social economy entities representatives on the implementation of the European funded projects, and to identify the population perception related to the support for social inclusion of vulnerable groups. Another objective is to investigate the perception of beneficiaries and those involved in EU funded projects implementation. The article use data coming from a survey carried out in 2013, with a representative sample for adult population, and a convenience sample for the representatives of the social economy entities. The results show that the adult population would rather support the infrastructure than those aiming at social inclusion for vulnerable groups. In case of the respondents in favour of social inclusion projects, there is a clear preference for those vulnerable which are not able on their own to overcome social exclusion. The opinion of the social economy representatives is clearly different, unconditionally supporting the social inclusion projects. In the case of the respondents which have been involved in the implementation of European funded project in the area of social economy, the opinion on program management, relevance and final results and impact, are rather negative.

Keywords: social inclusion, social economy, European Social Fund, socially vulnerable groups.

Primit: 19.01.2017

Acceptat: 28.02.2017